

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ

ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для
юнацтва ім. Олеся Гончара

Серія «Сучасні українські письменники»

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ
ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Інтелект-реліз

ВИП. 13

83.34 Укр6
З 12

Укладач: *Марина Григорівна Максименко*

Феномен творчості Оксани Забужко : інтелект-реліз /
авт. укладач М. М. Максименко. – Полтава, 2015 . – 24 с.

Запропоноване видання із серії «Сучасні українські письменники» присвячене творчості української поетеси, письменниці, літературознавця, публіциста, філософа, науковця, перекладача Оксани Забужко, книги якої є яскравим літературним явищем сьогодення та не втрачають своєї популярності десятки років.

З М І С Т

Передмова	4
Біографічні дані про Оксану Забужко	5
Творчі надбання Оксани Забужко	6
Нагороди та премії	7
Характеристика художніх творів Оксани Забужко	8
Філософсько-літературознавчі праці	14
Публіцистика у творчості Оксани Забужко	16
Заключне слово	19
Цитати Оксани Забужко	20
Художні твори Оксани Забужко	20
Літературознавчі статті про Оксану Забужко	21

*«Оксана Забужко стала світлим променем
у нашому письменстві, пов'язавши різні
покоління, різних митців
різних культур».*

Євген Сверстюк

ПЕРЕДМОВА

Жіноча творчість у сучасному українському письменництві спирається на потужну літературну традицію, представлену такими іменами, як Марко Вовчок, Олена Пчілка, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Олена Теліга, Наталена Королева, Ірина Вільде та ін.

Термін «жіноча література» є дещо проблематичним. У працях багатьох дослідників звучить думка про можливість поділу літератури на «добру» та «погану», а не на «чоловічу» та «жіночу».

Поетеса, письменниця, літературознавець, публіцист, філософ, науковець, перекладач - все це поєднується у творчому таланті Оксани Забужко. Вона має своїх читачів з 1985 року. Їй є що сказати. Їй дуже імпонує теза, яку вона сама сформулювала: «Перша і головна заповідь письменника - не збрешти. За мій текст, моє слово я готова відповідати в будь-якому суді до Страшного включно».

Творчість Оксани Забужко - багатогранна. Когось вона зачаровує, когось-обурює. Однак ніхто не залишається байдужим...

Проза Оксани Забужко - це зовсім не дамський роман у звичній слізно-сентиментальній оправі великого кохання. Авторку цікавить жінка як феномен, з усім її внутрішнім світом та особливостями рефлексій на зовнішній світ. У більшості творів Оксани Забужко можна простежити зацікавлення письменниці проблемами статі, а також побачити в динаміці характерів її героїнь зміни в ментальному житті нації.

Мовний феномен Оксани Забужко привертає до себе увагу насамперед незвичністю, нешаблонністю лексики та образних засобів, вільним поводженням з стильовими нормами літературного словотворення.

Біографічні дані про Оксану Забужко

Народилася Оксана Стефанівна Забужко 19 вересня 1960 року в Луцьку, в сім'ї філологів-україністів. За словами письменниці, правдиве родове прізвище в сім'ї було не «Забужко», а «Забузькі». В Луцьку жила до 8 років, поки її батька не виявило КДБ, що переслідувало його кілька років. Після цього родина була вимушена переїхати до Києва. Про свою сім'ю Оксана Забужко говорить: «...я з сім'ї із зацілілою історичною традицією».

Батько готував Оксану Забужко змалку для науки. Школяркою писала не дитячі вірші, які друкувалися навіть у «Літературній газеті». Оксана мислила філософськими категоріями і була на порядок вище своїх однолітків. Вона весь час працювала над вдосконаленням свого розумового потенціалу. Мала глибокі знання, бо вона жила світом книг. У школі завжди трималася самотньо.

«Мій перший бунт відбувся років у чотири. Я застрайкувала і відмовилася ходити у дитсадок. Мене абсолютно вбивало необхідність підкорятися загальному розкладу - навіть гратися не тоді, коли хочеться, а о певній годині. Я сприймала це як насильство», - згадує письменниця. У шостому класі, коли хворіла, замикалася в кімнаті й читала «в ролях» «Кассандру» Лесі Українки перед дзеркалом. Школяркою захоплювалася театром, писала п'єси.

Закінчила філософський факультет (1977-1982 рр.) Київського університету імені Тараса Шевченка. 1985-го р. закінчила аспірантуру Інституту філософії НАН України, захистила кандидатську дисертацію з теми «Естетична природа лірики як роду мистецтва».

Тривалий час Оксана Забужко провадила активну викладацьку діяльність: викладала естетику та історію культури у столичній консерваторії. Із 1992-го по 1994-й рр. перебувала в університетах США - Пенсильванському, Гарвардському, Піттсбурзькому як «запрошений письменник» та стипендіат програми Фулбрайта, викладала історію української культури.

Письменниця завжди говорить про «скажений» темп життя, не щадить українську політику, признається у своїх авторських амбіціях і завжди думає про майбутнє. Вона вважає, що письменницька професія у певному розумінні не менш небезпечніша, ніж журналістська.

Творчі надбання Оксани Забужко

Свого першого вірша написала в п'ять років. В автобіографії Оксана Забужко зізнається: «Із підліткового віку писала прозу, але оприлюднювати не наважувалася: мучило, що я її пишу «неправильно», як пишуть вірші».

Перша збірка поезій «Травневий іній» вийшла у 1985 році. Далі були видані збірки «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994), «Kingdom of Fallen Statues» (1996), «Новий закон Архімеда. Вибрані вірші 1980–1998» (2000), «Друга спроба: Вибране» (2005), «Вірші: 1980-2013» (2013).

Поезія Оксани Забужко якісно нове явище в українській літературі - глибоко медитативна, просякнута внутрішнім, глибинним, нерідко астральним світом, це спроба витіснити таємницю життя, поєднати два світи: реальний і потойбічний.

Видавництво «Факт» спільно зі студією KWA Sound Production випустило диск, де Оксана Забужко начитує вибрані вірші зі збірки «Друга спроба». Крім диска, до комплекту входить буклет із текстами, що увійшли до запису.

Свого часу письменниця читала свої вірші на 20-тисячних стадіонах перед людьми, які живуть в умовах громадянської війни (в колумбійському місті Медельнне), і перед арабськими біженцями у німецькому притулку, і в Чернівцях на імprovізованій сцені на базарі.

Після четвертої (і останньої) збірки поезій «Новий закон Архімеда» (2000) Оксана Забужко «припинила мислити поетичними книжками».

Серед прозових творів письменниці найпопулярнішими є: «Інопланетянка» (1992), «Польові дослідження з українського сексу» (1996), «Казка про калинову сопілку» (2000), «Сестро, сестро» (2003), «Музей Покинутих Секретів» (2009).

Проза Оксани Забужко - приклад фрагментів письменницької біографії, в яких авторка вигадує, дописує власне життя, робить спробу подолання часу, що відходить, спробу повернутися у власне дитинство, ніби прожити життя знову. Це твори умовно автобіографічні: індивідуальне, суб'єктивне начало у них найпотужніше.

В доробку письменниці є філософсько-літературознавчі праці, наприклад: «Дві культури» (1990), «Шевченків міф України» (1997), «Філософія Української ідеї та європейський контекст: франківський період» (1992), «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007), «Вибране листування на тлі доби. 1992–2002» (у співавторстві з Юрієм Шевельовим) (2011).

Оксана Забужко є автором багатьох поем, повістей, збірки есеїстики. Широко відомі її публіцистичні твори, такі як «Хроніки від Фортінбраса» (1999), «Let my people go. 15 текстів про українську революцію» (2005), «З мапи книг і людей» (2012), «Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською» (2014).

Письменниця також займається перекладацькою діяльністю. У її перекладі з англійської вийшли друком твори П. Сміта, С. Плят. «Літературних кар'єр у мене паралельно дві - українська і міжнародна. За кількома десятками моїх перекладних книжок - ціла мережа «виробничих» подій, знайомств, контактів», - говорить Оксана Забужко.

Нагороди та премії

16 січня 2009 року Оксану Забужко було нагороджено орденом княгині Ольги III ступеню за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України. У 2009 р. письменниця отримала Премію Міжнародної Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів - за "Notre Dame d'Ukraine". У 2010 р. «Музей покинутих секретів» була визнана Книгою Року-2010 журналу "Кореспондент". У 2012 р. Оксана Забужко отримала відзнаку «Золотий письменник України». У 2013 р. письменниця стала лауреатом восьмої літературної премії Angelus-2013 за «Музей покинутих секретів» (перекладач Катажина Котинська).

В Україні Оксана Забужко від 1996 року (від часу першої публікації роману «Польові дослідження з українського сексу») залишається найпопулярнішим україномовним автором. Крім того, вона є авторкою численних культурологічних статей і есе у вітчизняній та зарубіжній періодиці. Оксана Забужко провадила авторську колонку в деяких періодичних виданнях, вела літературні майстер-класи в Київському університеті.

Вона - кандидат філософських наук, член Асоціації українських письменників, стипендіат фонду Фулбрайта (1994р.), лауреат літературної премії фонду імені Гелен Лапіка (США, 1996). Твори Забужко здобули міжнародне визнання, особливо широке - в Центральній та Східній Європі. Її вірші перекладалися 16 мовами світу і у 1997 р. удостоєні Поетичної Премії Global Commitment Foundation (Фонду Всесвітнього Зобов'язання, США, 1997).

Знає багато мов, визнана інтелектуальним лідером свого покоління. Книги Оксани Забужко, що має репутацію феміністки, інтелектуалки та патріотки, видані в 15 країнах світу, а їх загальний тираж перевищив кількість за півмільйона.

У текстах Оксани Забужко досить повнокровно пульсують ментальні «фішки» нинішньої доби. А якщо враховувати, що доба ця вирізняється почуттєвою розхристаністю, феєричною строкатістю, інтелектуальною еkleктичністю й ціннісною сумбурністю, то логічно припустити, що всі ці атрибути-якості знайшли своє виявлення й у прозі Оксани Забужко.

Оксана Забужко - активний учасник сучасного літературного процесу. Її мистецький доробок представлений у різних наукових вимірах. Це роботи В. Агеєвої, К. Ботанової, Г. Грабовича, Т. Гундорової, Н. Зборовської, О. Корабльової, Л. Масенко, С. Матвієнко, МС. Найдан, Л. Таран та ін.

Оксану Забужко вважають прямою спадкоємицею «жіночого» шару українського фемінізму межі ХІХ-ХХ століть.

Характеристика художніх творів Оксани Забужко

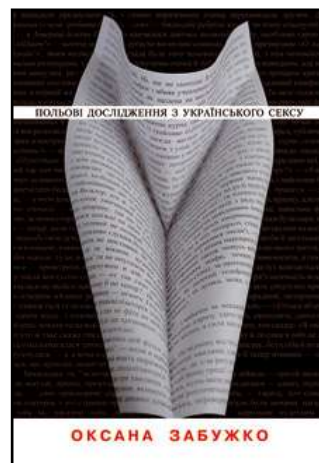
У 1992 році в журналі «Сучасність» Оксана Забужко друкує свій прозовий твір - повість «Інопланетянка». Тут лірична героїня Оксани Забужко - це художньо перетворений образ самої письменниці, піднесений, дещо ідеалізований (чи навпаки спотворений), очищений від випадкових рис. В «Інопланетянці» читач знайде історії формування жіночності ліричної героїні. Це розповідь про життя-буття звичайної жінки-письменниці, яка намагається достойно тримати удари долі. Письменниця змальовує героїню нещасною жінкою, яка заплуталася у житті, у пошуках його сенсу, і втікає від людей, щоб поновити свою здатність відчувати і писати. Твір написано у формі монологу головної героїні.

За авторським визначенням, «Інопланетянка» є справді нефантастичною. Загалом вона має риси твору, що може становити більший інтерес для істориків літератури, художньої культури та дослідників творчості Оксани Забужко, ніж для «широкого читача». Цей твір - одна з перших спроб в українській літературі розгорнути картину формування творчої особистості, її специфічної, нетипової соціалізації.

Оксана Забужко творить власний простір, власний міф - міф про жіночий простір, де жінка є самодостатньою, здатною виконувати ролі, закріплені соціальною практикою за чоловіком. Але основа цього міфу - відповідь на питання про місце та призначення людини на землі, ієрархію усіх речей та явищ.

Роман «Польові дослідження з українського сексу» - один з найпомітніших творів української літератури останнього десятиліття (вийшов друком у 1996 р.).

В Україні книга продана тиражем більше ніж 200 тисяч екземплярів і перекладена на 15 мов. Роман обійшов кільканадцять країн у деяких країнах (Німеччині, Росії, Польщі) витримав уже й по кілька перевидань і в кожній культурі прочитується по-різному, тобто там кілька паралельних «тем». Для Німеччини й Австрії - це «роман про історичну травму»; для Швеції - «роман про місце мистецтва у сучасному світі»; для Чехії - «про культурний конфлікт Заходу і Сходу»; для Росії - «роман про мову». А в інтерпретації Варшавського театру Христини Янди - твір про те, «як ми всі розучились любити».

Критики говорять, що «Польові дослідження з українського сексу» цікава насамперед своїм мовостилем. Комусь «Польові дослідження з українського сексу» нудно читати, але саме ними Оксана Забужко увійшла в історію.

Письменниця вже в передмові до «Польових досліджень з українського сексу» налаштовує читача на сприйняття твору, заохочує до прочитання та віднайдення смислу. Твір не може бути чітко співвіднесений з одним жанром, тому що авторка свідомо використовує схеми різних шарів літератури. В романі використано традиції екзистенціалізму, постмодернізму, фрейдизму. У певному сенсі роман можна вважати художньою формою психоаналітичного дослідження. Більше десяти років роман постійно перевидається.

Цей твір - своєрідний щоденник особистого життя талановитої української письменниці, яка була змушена виїхати за кордон через занадто сильний контраст між внутрішнім світом та реаліями життя на Батьківщині. Головна героїня «Польових досліджень з українського сексу» - це особистість сильна, цільна, горда, з різнобічними інтересами і тонким розумінням мистецтва. Оксану захоплюють нові ідеї, вона прагне стати поруч із чоловіком як рівноправні партнери, але й не відмовляється від жіночого щастя, однак лише з чоловіком близьких їй поглядів. Духовну єдність, все ж таки, вона ставить вище за потреби тіла. Оксана не ідеалізує свого коханого, бачить у нього всі вади, але вважає, що справжня любов здатна їх подолати.

Письменниця майстерно описує складну внутрішню боротьбу, яка розриває душу героїні, тонко передає весь комплекс почуттів, що характеризують морально-психологічний стан головної героїні в моменти найбільшого напруження її сил. Героїня роману - вольова особистість, відважна жінка, яка живе повнокровно, іноді шукаючи порятунку від самої себе. І врешті-решт після великої депресії, яку переживає головна героїня, життя взяло верх, воно прекрасне і буде продовжуватися.

Жінка, за переконаннями письменниці, не повинна бути безправною рабою, безголосою маріонеткою. Вона - неповторна особистість, що має право вибору, можливість чинити так, як підказує їй серце. Вона - людина, рівноправний партнер чоловіка, яка багато чого значить у житті.

На думку критиків, з появою «Польових досліджень українського сексу» почалася сучасна українська література. Оксана Забужко була і залишається в українській прозі передусім автором «Польових досліджень з українського сексу».

«Казка про калинову сопілку» - повість-притча, повість-міф, повість-метафора, сповнена символів, алегорій, образно-філософських понять і виконана з використанням розкішного фольклористичного матеріалу. У творі показано цілу низку антиномій, традиційних для фольклорних і міфологічних творів: 2 протилежні персонажі - іпостасі (Ганнуся і Марія), два протиставлені духовні центри (батьки - Василь і Марія), два біблійні полюси (Авель і Каїн), дві споконвічні основоположні субстанції (Бог і Диявол).

У повісті, написаній за мотивами народної казки про сестровбивство, Оксана Забужко досліджує вічні питання, що споконвіку хвилюють людину: звідки проростає зло в нашій душі? Жіноча версія легенди про Каїна й Авеля обертається напруженою психологічною драмою, бароковий колорит якої тільки додає їй універсального чару.

У повісті-інтермедії «Казка про калинову сопілку» розповідається, як у звичайній сільській родині з'явилася на світ дівчинка з маленьким багряним серпиком на лобі. Мудра баба-повитуха знала, що місяць-недобір - на біду, але мати уперто казала, що то молодик, і передбачала своїй дитині князівство, а може, й королівство. Росла маленька Ганнуся принцесою. Для матері вона була справжнім скарбом, бо її власне життя не склалося. У дочці вона хотіла відтворити все те, чого їй бракувало. Незабаром народилася ще одна дівчинка - Оленка, хвороблива і плаксива. Її Марія віддала Василю, батькові дівчинки, «на відчипного». Як батьки не мали між собою злагоди, так і діти не мали сестринської любові одна до одної.

Час ішов, дівчата підросли... Одного разу до їхньої хати завітала прочанка. Вона й розповіла Марії вперше, що старша донька обдарована надзвичайними здібностями, але вони можуть їй зашкодити. Незабаром ці здібності проявилися - дівчина стала відчувати воду. Багато хлопців сваталося до неї, та вона всім відмовляла, навіть багацькому сину, який потім, щоб помститися, засватав Оленку. Ганнуся знайшла втіху в обіймах нічного гостя - демона, але в душі її зростала ненависть до сестри. Опинившись серед

перебірців і не витримавши напруги перед весільним тижнем, Ганна повела Оленку до лісу, нібито по ягоди, і вбила. Ніхто не знав, що сталося у лісі, та сопілка, вирізана з калини чумаками, розповіла всю правду.

Своїм твором авторка вводить нас у світ традицій, пов'язаних з народженням дитини, обрядом сватання. У «Казці» зображені також громадські стосунки між членами селянської общини, коли всі один одного знають і намагаються прищепити дітям загальноприйняті уявлення про життя.

Важливу роль у повісті має образ місяця - мовчазного споглядача людських доль.

У повісті всі події подаються через внутрішнє сприйняття головної героїні, тому серед портретних характеристик найчастіше трапляється опис очей, адже саме вони розкривають внутрішній світ і стан душі людини.

Пісні, використані у творі, відіграють значну смислову та композиційну роль. Вони підкреслюють емоційний стан героїв, поглиблюють внутрішній світ і стан душі людини.

Ганнуса весь час ніби стоїть на перехресті і є героїнею одразу кількох казок, що, органічно переплітаючись, утворюють основу сюжету повісті. Одна з них - казка про Ганну - панну. Мрія Ганнусі про чудового принца пов'язана з казкою про дівчину - золотоволоску. У сюжет також вплітається «Казка про дідову і бабину дочку», яка перегукується з біблійною легендою про Каїна і Авеля. Ще одна легенда, описана у творі - це оповідь про Перелесника - літаючого духа, який заманює жінок і дівчат, забирає їх силу і вроду.

Надзвичайно мудро використано письменницею народний символ калинової сопілки. Адже в давнину калину завжди саджали на могилах загиблих, її червоні ягоди нагадували краплі крові. Про сопілку ж створено безліч легенд, переказів, легенд, у яких оспівується краса й емоційна сила сопілчиного голосу, який «розтинає білі груди, серденько виймає...» Існує цікаве повір'я, що сопілка, зроблена з дерева, яке не чуло шуму води й крику півня, буде чарівною, під неї всі танцюватимуть і навіть мертві встануть з могили. Так і в «Казці» калинова сопілка не тільки розповідає про смерть Оленки, а й символізує «голос правди», який обов'язково всі почують, який прозвучить, як би його не приховували.

Повість-інтермедія Оксани Забужко «Казка про калинову сопілку» - це один з найкращих зразків сучасної літературної казки. Багатство мови, фольклорні елементи, використані письменницею, створюють неповторну атмосферу української старовини. Легендам і переказам, що переплелись у цій казці багато часу, та у творі Оксани Забужко вони знов ожили й розквітли.

У «Казці про калинову сопілку» Оксана Забужко пропонує свій міф про Добро і Зло, персоніфікуючи їх, надаючи їм рис жіночого обличчя.

Повість перекладено польською, чеською, з успіхом поставлено на театральних сценах в Україні та за кордоном.

Збірка - асорті «Сестро-сестро» включає в себе малу та середню прозу - повісті й оповідання «Інопланетянка» (1989), «Сестро-сестро» (1992), «Я, Мілена» (1997), «Дівчатка» (1998), «Казка про калинову сопілку» (1999), «Інструктор із тенісу» (2000), «Автобіографія» (1997), а також низку супровідних матеріалів. Твори розміщені у позахронологічному порядку.

У збірку увійшли нові й друковані у малодоступній, або зовсім недоступній пересічному читачеві спеціальній пресі та іншомовних виданнях твори. Це спроба дослідити автономний світ жінки, який в літературі прописано набагато гірше, аніж світ чоловічий. Поринувши у внутрішній світ її героїнь виплеканий гармонійною мовою авторки, просто губилися в лабіринтах жіночої душі.

«Музей покинутих секретів» - багатосюжетний роман, що охоплює долі трьох поколінь. Він про життя, що врізане скальпелем родової, сімейної пам'яті на чималій часовій дистанції.

Книга вийшла друком в Україні у 2010 р. Вона пронизана історією та сьогоденням, у якій є «і магія, і любов, зрада і смерть». У Польщі книга вийшла у 2012 р. у видавництві W.A.B. у перекладі Катажини Катинської.

2013 року за «Музей покинутих секретів» Оксана Забужко отримала чек на 150 тис. злотих та статуетку престижної польської літературної премії Angelus. На церемонії нагородження Анджей Завада (член журі) сказав: «Для нас, поляків, книжка Забужко цікава тому, що ми знаходимо в ній сучасне сприйняття Україною її історії».

Багато хто вважає, що «Музей покинутих секретів» - це версія історії УПА. Але дії роману відбуваються на початку 2000-го і закінчується навесні 2014 р.

Оксана Забужко характеризує роман як багатосаровий (у сенсі змісту й викладу) і доволі складний для сприйняття. Головною героїнею книги є наша сучасниця, журналістка Дарина, яка розслідує дві загадкові жіночі смерті. Паралельно розгортається ретроспектива, яка повертає нас у роки Другої світової війни, повоєнної підпільної діяльності УПА. Книга не для літературних гурманів, а для тих, хто шукає сюжет: у текст доводиться напружено вчитуватися, вдумуватись, не пропускаючи жодної найдрібнішої деталі. На думку Оксани Забужко роман можна класифікувати як містичний трилер, адже

в сюжеті має місце трохи порушена реальність та змінена свідомість. Сама авторка схильна вважати твір епосом або сагою.

Це родинна сага трьох поколінь, події якої охоплюють період від осені 1943-го до весни 2004-го. Десятки доль і сюжетів: бойові стежки УПА, закриті КДБ архіви, забуті драматичні сторінки радянських 1970-80-х і буремних 1990-х, а ще любов, яку не знищити навіть смертю - усе це, переломившись у долях головних героїв, які продовжують споконвічну війну людини за право бути собою, народжує новий погляд на наше сьогодення. В романі 60-річна історія нанизана на історію однієї сім'ї. Члени цієї сім'ї не завжди знають один одного, і кожен бачить цю історію зі своєї позиції. Історична частина про УПА займає не менше третини тексту.

Сюжет задумувався любовний, у який хотілося вмонтувати в історичні декорації. Оксани Забужко довелося записати десятки інтерв'ю з ветеранами цих подій. Директор архіву СБУ Володимир В'ятрович був консультантом авторки. Що стосується саме покинутих секретів, то тут ідеться про забуті, поховані таємниці – родинні, історичні, які були з нашими предками. Тут сучасність не просто перегукується з минулим. Повсякчас пульсує діалог між живими і мертвими: у сновидіння героїв-сучасників «умонтовуються» життя і смерть їхніх ровесників, вояків УПА.

«Мій роман усе ж таки не про УПА», - зізнається авторка. «Це твір про болісний, моральний вибір, брак ідеалів і звитяги у нашому деформованому суспільстві, де гору над духом поспіль бере тіло».

Професор Віра Агеєва говорила: «Це справді роман про Час, але про Час, якому не вдається стати історією. Про минуле, що повертається, впливає на сьогодення, на наше життя».

Французький інтелектуал-українець Леонід Плющ у рецензії на роман Оксани Забужко «Музей покинутих секретів» спрогнозував: «Своєю масштабністю, многосюжетністю, багатоголоссям, глибиною проникнення в душу людей, у трагедію скаліченої людини й нації «Музей» на десятиліття без сумніву стане проблемою і предметом гуманітарних наук і вимагатиме від українистики суттєвого підвищення її рівня».

«Музей покинутих секретів» - неабияка літературна, культурологічна і гуманітарна подія. Як писав експерт «Книжки року», доцент «Могилянки» Ростислав Семків, «За останні 20 років у нас не було масштабнішого й могутнішого тексту».

Сама Оксана Забужко говорить: «Великою мірою цей роман про мужність прийняти спадок, поглянути в очі минулому, котре формує наше сьогодення й наше майбутнє. Цей роман не історичний, хоча тут є історичні сюжети... Це - енциклопедія українського життя».

Оксану Забужко порівнюють із Достоевським і Томасом Манном, а роман називають «великою літературою».

Письменниця працювала над романом сім років. Хтось назвав цей роман шедевром, хтось закидає авторці односторонність трактування образів, хтось проводить паралелі із класичними «сагами» світової літератури.

Цей роман визнано українською та зарубіжною критикою не тільки як найвидатніший твір української літератури доби незалежності, а й як один із найважливіших у всій літературі Східної Європи після падіння комунізму. Нагороджений Центральноєвропейською літературною премією «Ангелус» (2013), перекладений англійською, німецькою, польською, чеською, російською мовами, неодноразово відзначуваний як «Книжка року» (в Україні, Німеччині, Швейцарії, Польщі), «Музей покинутих секретів» «роман нобелівського класу» (Newsweek Polska) по праву став візитною карткою нової української літератури. Це велика література і жорстока правда - про владу минулого над майбутнім, про кохання, зраду і смерть, про споконвічну війну людини за право бути собою.

Оксана Забужко своєю книжкою вкотре довела свою професійну філософську здатність - зазирати в найтемніші закутки: бачити те, що не проявлено й досі; прокладати містки між минулим і сьогоденням настільки непомітно, що здається, ступаєш дорогою зі скла. Врешті-решт, мати мужність говорити про те, що в нас і не дуже заведено згадувати, називати явища своїми іменами.

Філософсько-літературознавчі праці

Був період в житті Оксани Забужко, коли вона більшу частину свого часу присвячувала літературознавчим дослідженням та написанню саме **філософсько-літературознавчих праць**. Найвідоміші з них «Філософія Української ідеї та європейський контекст: франківський період» (1992), «Шевченків міф України» (1997), «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфології» (2007).

«Філософія Української ідеї та європейський контекст: франківський період» (1992) - це перша праця, в якій філософія національної ідеї розглядається як самостійна інтелектуальна течія, що сягає далеко за межі політології - до питань про сутність і сенс національного буття. На широкому історико-культурному матеріалі Оксана Забужко досліджує місце цієї течії в європейській та українській свідомості новітнього часу (XIX- поч. - XX ст.). Окремий розділ присвячено національно-екзистенційним пошукам І. Франка, в чийй особі

сконцентровано духовний досвід переломного для долі національної культури покоління української інтелігенції.

Видання публіцистичного характеру «**Шевченків міф України**» (1997) присвячене пошуку причини дотеперішньої загадкової абсолютності постаті Т. Г. Шевченка в українській духовній культурі. Оксана Забужко намагається знайти відповідь на питання - на який образ себе запропонував Кобзар Україні своїм міфом? Книга витримала кілька передруків й оцінювалася неоднозначно серед фахового кола.

За результатами Всеукраїнського рейтингу «Книжка року - 2007» гран-прі отримала книга Оксани Забужко «**Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфології**».

Книга письменниці стала подією в культурному середовищі. Це ґрунтовна наукова праця, присвячена дослідженню філософії життя і творчості Лесі Українки. Книга стала завершальною частиною умовної трилогії про такі вагомні постаті українського письменства, як Т. Г. Шевченко, І. Франко та Леся Українка.

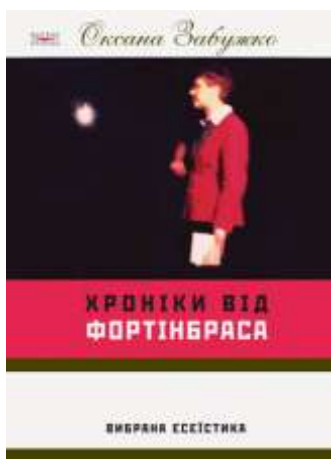
Сама Оксана Забужко назвала свою книгу мандрівкою через культуру, віру, релігію, адже творчість найвидатнішої з українок і досі залишається не до кінця розкритою. Оксана Забужко констатує, що жінка залишається непізнаною як для сучасної цивілізації, так і для себе особисто. Письменниця говорить про те, що в своїй творчості Леся Українка показує всю історію людства у європейській традиції, що зав'язана довкола теми жіночого лідерства.

«Notre Dame d'Ukraine», - як сказала авторка, - це спроба не тільки нарешті перепрочитати Лесю Українку, а й відповісти на питання: чому вона так і залишилася в українській культурі чужинкою? Письменниця зазначила: «Через Лесю Українку у мене вийшла ревізія погляду на історію української культури».

Дане дослідження Оксани Забужко вирізняється серед літературознавчих студій глибинним проникненням в епоху українського відродження ХІХ ст. в осмисленні міфу Лесі Українки. Для пересічного читача текст є складним, він потребує певної підготовки.

За словами письменниці, «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфології» - перша її книжка, якою вона більш-менш задоволена - «в тому розумінні, що сказала все, що хотіла».

Публіцистика у творчості Оксани Забужко

Збірку «Хроніки від Фортінбраса» (1999) склали вибрані есе, виступи й доповіді, присвячені різним аспектам глобальної культурної кризи сьогодення. У центрі авторської уваги - культура українського суспільства "на переломі": посттоталітарного, посткомуністичного, постколоніального і, за словами Оксани Забужко, "посттрагічного", тобто такого, що втратило здатність переживати дійсність як трагедію. Це глибоко інтелектуальний аналіз, культурологічна розвідка, з яскраво особистісним, подеколи мемуарним способом викладу. Це своєрідний, письменницький і людський документ нашої доби.

Збірка «**Let my people go**» написана синхронно подіям осені 2004-го, як моментальний знімок, портрет доби. Це єдина «репортажна» книжка Оксани Забужко. Її читали як пам'ятку, зараз читають як документ для роздумів і аналізу помилок, щоб «побачити» те, що пропустили.

Збірку есе та мемуарів «**З мапи книг і людей**» Оксана Забужко писала 12 років. При цьому сама письменниця називає збірку «незапланованою дитиною», бо пишучи цю книгу їй довелося відкласти всі інші проекти.

Книга сподобалася читачам - у перші дні продажу її буквально змітали з полиць.

Це збірка есеїв, написаних та опублікованих протягом 2000-2012 рр. та об'єднаних темою культурного простору. Авторка запропонувала власну мапу з власними важливими координатами, які позначають людей, книжки, події, місця, спектаклі та фільми, котрі мали вплив на неї зокрема та є важливими для українців загалом. Книги вона обрала з дитинства (такі як Вінні-Пух Алана Олександра Мілна), а героями її мемуарів стали відомі письменники, вчені, суспільні діячі.

Збірка складається з 4-х розділів: «Читати», «Писати», «Бачити», «Жити». Ця «мапа» називає (оприлюднює) добрячу частину схованих від загалу білих плям, або маловивчених територій таких як М. Вінграновський, К. Білокур, О. Довженко, А. Тарковський, Ларсо фон Трієр, Л. Плющ, Ю. Покальчук, С. Павличко та ін.

Перш за все в цій збірці письменниці хотілося наочно продемонструвати, як книги формують не тільки спосіб мислення, але і життєвий світ людини.

Оксана Забужко говорить: «Ця книга складена як спроба мати книг і людей, картин, фільмів, героїв, які вплинули на формування мого життя. Я написала у передмові, що це була спроба створити духовний портрет того українського інтелігентного культурного творчого середовища, продуктом якого я є сама».

Дана книга - барвисто-насичене полотно у жанрі мемуару, рецензії, біографії, філософського роздуму та культурологічної розвідки свідчить, що культурне поле України не скінчилося, а ще вона є свідченням, просто продовженням національної пам'яті, а не бездушним пам'ятником того, що зникає.

«Забувають справді всіх, - так починає останнє «З мапи книг і людей» есе про Соломію Павличко Оксана Забужко, - навіть найкращих із-поміж нас. І навіть у тому разі, якщо в пам'яті потомних поколінь залишається ім'я, а доробок небіжчика робиться невідкладною частиною шкільної програми. З тієї хвилини, коли йде з життя останній свідок - той останній, хто ще пам'ятав небіжчика за живоття, - безповоротно втрачається те, що реставрації не підлягає: ефект особистої присутності».

Книга **«Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською»** - плід розлогого інтерв'ю, взятого в українській письменниці відомою варшавською журналісткою Ізою Хруслінською. Питання про життя і творчість, про біографію і долю, про улюблені книжки та культурні взірці для наслідування чергуються з роздумами про сучасний світ і місце в ньому України, про її історичний шлях та генетичні хвороби української незалежності після 1991 року.

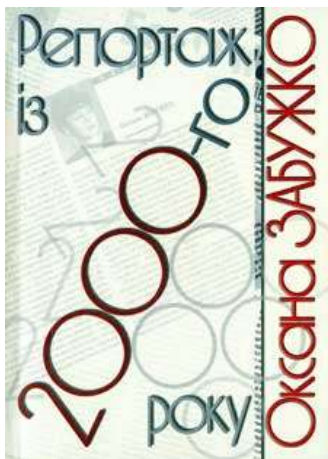

Цікавою, на думку літературних критиків є книга під назвою **«Оксана Забужко, Юрій Шевельов. Вибране листування на тлі доби: 1992-2002. З доданими творами, коментарями, причинками до біографії та іншими документами»** (2013).

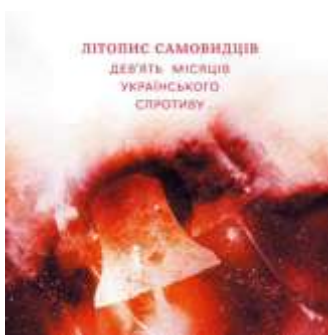
Ця книжка представляє історію багатолітньої дружби Юрія Шевельова-Шереха (1908-2002) (відомого у всьому світі славіста, мовознавця, літературознавця, лауреата Національної Шевченківської премії, академіка Національної академії наук України, почесного президента України вільної академії наук у США, професора) та письменниці Оксани Забужко. Їхнє листування 1992-2002 рр. супроводжується докладними коментарями останньої, а також підбіркою з їхніх творів, які обговорюються в листах.

Спільними зусиллями дві особистості вибудовують картину України 90-х років - з її ілюзіями й розчаруваннями, першими кроками й відкриттями, досягненнями в різних галузях, з економічними і культурними катаклізмами. Книга є своєрідним підручником тих помилок та вад української незалежності, які досі більшість не може подолати, а навіть усвідомити для того, щоб виправити помилки. Це портрет європейської України, якої ми досі не знаємо.

На читача чекає не лише ближче знайомство з двома визначними культурними постатями, а й захоплююча інтелектуальна пригода в бурхливому історичному пейзажі рубежу віків, побаченому їхніми очима. Це ще одна нагода відкрити для українців нові імена та змінити уявлення про епоху.

Книга Оксани Забушко «**Репортаж із 2000-го року**» являє собою збірку статей, що друкувалися протягом двохтисячного року у періодиці. Коло проблем, охоплених автором, дуже широке - письменниця однаковою мірою приділяє увагу культурним, моральним і політичним аспектам сьогодення. Глибокий філософський аналіз у поєднанні з пристрасним, особистісно-людським ставленням до того, що відбувається тут і зараз, робить це видання не випадковою сукупністю журналістських матеріалів, а цілісним текстом - саме репортажем з останнього року другого тисячоліття.

В минулому році Оксана Забушко виступила автором проекту «**Літопис самовидців: Дев'ять місяців українського спротиву**» - книги, яка побачила світ наприкінці 2014 р. Від Євромайдану до АТО, від листопада 2013-го по літо 2014-го - ця книжка в хронологічній послідовності простежує зміну настроїв і глибинні психологічні трансформації в українському суспільстві. Це колективний портрет «народження нації», що за кілька місяців пройшла шлях від мирного протесту до національно-визвольної війни, складено з найпопулярніших за цей час дописів у соцмережах, виступів в Інтернеті, фрагментів новинної стрічки і т.д.

Понад сотню авторів збірника, серед яких як відомі літератори, блогери, журналісти, так і анонімні мережеві «ніки», об'єднує одне: всі вони були живими свідками й учасниками найдраматичніших подій новітньої української історії, і всі їхні думки й почуття, оцінки й пошуки смислів зафіксовано в режимі «включеного спостереження». Читач таким чином отримує можливість доторкнутися до історії в момент її прямого творення.

В Україні був знятий фільм Оксани Чепелик «Реальний майстер-клас» - документальна стрічка, присвячена творчості трьох відомих українських митців

- кінорежисера Романа Балаяна, письменниці Оксани Забужко та театрального режисера Андрія Жолдака. Тут постать Оксани Забужко посідає центральну позицію. У фільмі письменниця розповідає про те, як тривала робота над «Notre Dame d'Ukraine», як вона їздила у зимові Карпати, щоб зібрати матеріал для нового роману - «Музей покинутих секретів».

Заключне слово

Оксана Забужко дуже креативна. Говорить, що страшенно втомлюється від інтерв'ю, але знає – це потрібно. Вона self-made woman (з англ. - жінка, що створила себе сама).

Творчість Оксани Забужко, поетична, прозова і публіцистична - це своєрідна спроба філософського осягнення людської екзистенції. Скільки хто не писав би про Оксану Забужко, постать цієї української письменниці не перестає бути цікавою і неординарною. Її наукові розвідки вражають авторською пошуковістю і глибиною думки.

Вона вважає, що без культури читання немає культури мислення.

На презентації Оксани Забужко, однієї з самих знаменитих в світі українських письменниць, приходять безліч людей. Оксана Забужко - серйозний автор - має велику кількість шанувальників.

Феномен Забужко Оксана міцніє з кожним роком: більшість визнає її як знакового національного письменника й літературознавця, хтось вписує в ряд титульних українських мисткинь (Леся Українка - Ліна Костенко - Оксана Забужко), хтось просто читав і знає. Інтерв'ю в популярних журналах, фрагменти приватного життя у фотосесіях, виступи на телебаченні, питання й відповіді щодо нагальних державних проблем - усе вкупі наблизило Оксану Забужко до читача і разом з тим підняло її публічний імідж, за яким уже певна недосяжність, культовий образ.

Цитати Оксани Забужко

- *Де я - там і буде Вітчизна.*
- *Нація, котра мислить про світ і себе в ньому категоріями позиченої мови, неминуче мислить не самотійно.*
- *Її Величність Цивілізація, віднявши в людини час і простір для повновартісного почування, тим самим позбавила її органу поетичного слуху.*
- *Найстрашніше завжди діється з іншими, і тому найстрашнішого нам ніколи не взнати.*
- *Перша і головна заповідь письменника: не збреши. Здавалося б, просто. Та саме вона, коли триматись її послідовно, й робить літературу небезпечною професією - як у альпініста або водолаза...*
- *Будь-яка книжка - лише вершина айсберга. Письменник має знати більше, ніж він утілив у тексті.*
- *Мистецтво рецептів не має. Є література, а є бізнес-технологія. Працювати без рецептів, грати по-чесному і всерйоз набагато складніше. Головне для письменника - зберігати здатність дивуватися. Бо коли він її втрачає, йому немає про що сказати людям.*
- *...кожна книжка має стільки версій, скільки має читачів, котрі складають в уяві свою історію з прочитаної і проєктують її на власне життя.*
- *Я вірю в книжку. В хороше якісне мистецтво. Неможливе думаюче суспільство без книжки. Від «коефіцієнту читання» в суспільстві залежить, настільки люди в ньому покладаються на рацію, бачать зв'язок між подіями. Тільки читання формує здатність мислити не кліпами, а утримувати розвиток сюжету в часі і проєктувати це на зовнішній світ...*

Художні твори Оксани Забужко

1. Забужко, О. С. Let my people go: 15 текстів про українську революцію [Текст] / О. С. Забужко. - 2-е вид., випр. - Київ : Факт, 2006. - 232 с.
2. Забужко, О. С. NOTRE DAME D'UKRAINE : Україна в конфлікті міфологій [Текст] / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2007. - 640 с.
3. Забужко, О. С. Друга спроба [Текст] : вибране / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2005. - 320 с.
4. Забужко, О. С. Книга Буття. Глава четверта [Текст] : повісті / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2008. - 164 с.
5. Забужко, О. С. Музей покинутих секретів [Текст] : роман / О. С. Забужко. - 2-е вид., доп. - Київ : Факт, 2009. - 832 с.

6. Забужко, О. С. Польові дослідження з українського сексу [Текст] : роман / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2004. - 176 с.
7. Забужко, О. С. Репортаж із 2000-го року [Текст] : збірник статей / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2001. - 96 с.
8. Забужко, О. С. Сестро, сестро [Текст]: повісті та оповідання / О. С. Забужко. - 2-ге вид. - Київ : Факт, 2005. - 240 с.
9. Забужко, О. С. Тут могла б бути ваша реклама [Текст] : [збірка] / О. С. Забужко. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. - 320 с.
10. Забужко, О. С. Філософія української ідеї та Європейський контекст : франківський період [Текст] / О. С. Забужко. - Київ : Основи, 1993. - 126 с.
11. Забужко, О. С. Хроніка від Фортінбраса [Текст] : вибрана есеїстика 90-х / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 1999. - 340 с.
12. Забужко, О. С. Шевченків міф України : спроба філософського аналізу [Текст] / О. С. Забужко. - Київ : Факт, 2006. - 148 с.

Літературознавчі статті про Оксану Забужко

1. Андріяшик, О. Оксана Забужко: "Пишу для таких, як сама" [Текст] / О. Андріяшик // Літературна Україна. - 2010. - 6 трав. - С. 7.
2. Біберова, Г. Месниця? Зрадниця? Феміністка? Міф про Клітемнестру в поезії Оксани Забужко [Текст] / Г. Біберова // Слово і час. - 2006. - № 6. - С. 53-63.
3. Болюк, О. Покращити наш світ : урок-психологічне дослідження за повістю О. Забужко "Казка про калинову сопілку" в 11 класі [Текст] / О. Болюк // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2010. - №4. - С. 46-50.
4. Ваверчак, Н. Ткаля, що тче національну пам'ять [Текст] : [презентація книги "З мапи книг та людей"] / Н. Ваверчак // День. - 2013. - 12 лют. - С. 12.
5. Голобородько, Я. Між романом та есеєм. Оксана Забужко [Текст] / Я. Голобородько // Українська мова та література. - 2009. - Ч. 9 (бере.) . - С. 6-7.
6. Голобородько, Я. Психологізм... Епатажність... Феєричність... : Новітні тенденції української прози: Оксана Забужко та Юрій Винничук [Текст] / Я. Голобородько // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2006. - № 2. - С. 88-98.
7. Голобородько, Я. Сексментальна траєкторія Оксани Забужко [Текст] / Я. Голобородько // Слово і час. - 2009. - № 12. - С. 74-79.
8. Дмитренко, Н. Жінки при владі стають стовпами репресивної системи поневолення [Текст] / Н. Дмитренко // Україна молода. - 2014. - 28-29 берез. - С. 21.

9. Жук, О. Секрети Забужко [Текст] : [відома письменниця презентувала сімейну сагу про любов і бойові стежки УПА] / О. Жук // Україна молода. - 2009. - 25 груд. - С. 2.
10. Забужко, О. Книжка має стільки версій, скільки людей її прочитало... [Текст] / О. Забужко // Демократична Україна. - 2010. - 2 квіт. - С. 19.
11. Забужко, О. Країну врятують конструктивні громадянські рухи знизу [Текст] / О. Забужко // День. - 2012. - 26-27 жовт. - С. 21.
12. Забужко, О. На якій підставі група пацанів з баблом вирішує долю нації? [Текст] / О. Забужко // Літературна Україна. - 2010. - 22 лип. - С. 4.
13. Забужчин "Ангел" : Письменниця отримала у Польщі престижну премію за "Музей покинутих секретів" [Текст] // Україна молода. - 2013. - 22 жовт. - С. 3.
14. Залізник, Б. Оксана Забужко: "Виграють ті, хто скерований на стаєра" [Текст] / Б. Залізник // Слово Просвіти. - 2014. - 18-24 верес. (ч. 37). - С. 9.
15. Ілюшина, І. Человек слова [Текст] / І. Ілюшина // Корреспондент. - 2012. - № 41. - С. 60-62.
17. Карякіна, А. Оксана Забужко : "Мене вже давно сонячна система не влаштовує. А ви мене хочете Януковичем злякати?" [Текст] / А. Карякіна // Країна. - 2011. - № 31. - С. 36-42.
18. Клименко, В. Книжки-скандали і книжки-цукерки [Текст] / В. Клименко // Культура і життя. - 2010. - черв. (№18-22). - С. 12.
19. Косинська, Ю. Оксана Забужко : Без інтелектуального хребта будемо бабратися в тому самому болоті [Текст] / Ю. Косинська // Україна молода. - 2009. - 4 верес. - С. 18-19.
20. Коскін, В. Поезію можна писати в тюрмі і злиднях, а проза потребує громадянського суспільства [Текст] / В. Коскін // Демократична Україна. - 2010. - 4 черв. - С. 17.
21. Куриленко, О. Українців привчили жити окремо від держави" [Текст] / О. Куриленко // Країна. - 2011. - № 50. - С. 14-16.
22. Лимаренко, Т. Лірична героїня прози Оксани Забужко: психоаналітика образу [Текст] / Т. Лимаренко // Вивчаємо Українську мову та літературу. - 2005. - № 31 (листоп.). - С. 25-31.
23. Забужко, О. Вчімося самозахиститися [Текст] // Демократична Україна. - 2014. - 17 січ. - С. 11.
24. Павлюк, П. "Мене сестриця з світу згубила..." : Фольклорна основа "Казки про калинову сопілку" Оксани Забужко [Текст] / П. Павлюк // Українська мова та література. - 2007. - Ч. 2-4. - С. 68-70.
25. Рижкова, Г. Жанрова природа прозопису Оксани Забужко [Текст] / Г. Рижкова // Українська література в загальноосвітній школі. - 2008. - № 3. - С. 28-32.

26. Родик, К. Родовід як історія повсякдення [Текст] / К. Родик // Україна молода. - 2014. - 2 груд. - С. 13.

27. Руженцев, С. Непольові дослідження сестринських взаємин [Текст] / С.Руженцев // Літературна Україна. - 2003. - 20 берез. - С. 5.

28. Савченко, О. Міфологічне прочитання повісті Оксани Забужко "Казка про калинову сопілку" [Текст] / О. Савченко // Вивчаємо Українську мову та літературу. - 2007. - № 32 (листоп.). - С. 33-39.

29. Таран, Л. Жіночий простір: витворення цілісності : "Інопланетянка" Оксани Забужко [Текст] / Л. Таран // Березіль. - 2005. - № 12. - С. 165-176.

30. Таран, Л. Секрети не музейних таємниць [Текст] / Л. Таран// Українська культура. - 2010. - № 1-4. - С. 30-31.

31. Терен, Т. Під крилом "Ангелуса" [Текст] / Т. Терен // Слово Просвіти. - 2013. - 24-30 жовт. (ч. 42). - С. 15.

32. Терещенкова, Т. Оксана Забужко: "Я вбираю в слова те, що витає в повітрі" [Текст] / Т. Терещенкова // Березіль. - 2007. - № 3-4. - С. 151-169.

33. Ткач, Л. Літературно-писемна традиція як джерело лексико-стильових інновацій Оксани Забужко [Текст] / Л. Ткач // Урок української. - 2003. - № 8-9. - С. 20-23.

34. Томак, М. Роман про кризу класичної фізики. Оксана Забужко представила "Музей покинутих секретів"[Текст] / М. Томак // День. - 2009. - 29 груд. - С. 1.

35. Хода, Г. Феномен жіночої прози в сучасній українській літературі [Текст] / Г. Хода // Вивчаємо Українську мову та літературу. - 2011. - № 2. - С. 30-35.

36. Цимбалюк, М. Ткаля національної пам'яті [Текст] / М. Цимбалюк // Слово Просвіти. - 2013. - 21-27 лют. (ч. 8). - С. 13.

Науково-аналітичне видання

Серія «Сучасні українські письменники»

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ

ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Інтелект-реліз

ВИП. 13

Автор-укладач

Марина Григорівна Максименко

Редактор

С. В. Сичова

Комп'ютерна верстка

В. Ф. Походун

Відповідальна за випуск

С. В. Сичова

Підписано до друку 22.06.2015. 24 стор. Тираж 5 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара

36039, м. Полтава. вул. Енгельса, 25а

<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net